

Centar za razvoj vrijednosti

**Tre Usposabljanje z naslovom
»Spoznavanje vrednot EU in
pravic za krepitev zagovorniške
aktivnosti oseb z
invalidnostjo« ning pod
nazivom „Upoznavanje s EU
vrijednostima i pravim do
jačanja zagovaračke aktivnosti
osoba s invaliditetom“**

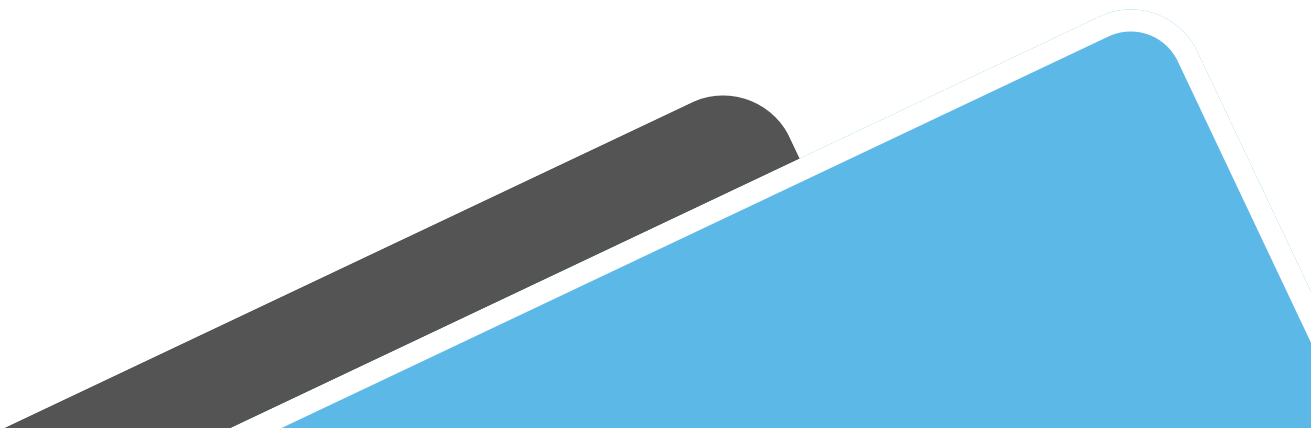
Priročnik za trenerje

Autor: Maria Tomić Preiner

Uvod:

Ta priročnik je nastal v okviru projekta »Življenje evropskih vrednot – podpora osebam z invalidnostjo pri njihovem uresničevanju – diseminacija znanja«. Njegov namen je nuditi podporo strokovnjakom in trenerjem, ki delajo z osebami z invalidnostjo pri načrtovanju in izvajanju treningov o evropskih vrednotah, človekovih pravicah in zagovorništvu. Priročnik ponuja jasno strukturo in konkretne materiale za izvedbo treh delavnic, preko katerih udeleženci z invalidnostjo razvijajo veščine samozagovorništva ter se učijo, kako se lahko aktivno vključijo v življenje skupnosti, prepoznajo svoje pravice ter jih uveljavljajo v praksi.

Kaj prinaša priročnik?

- Delavnica 1: Uvod v evropske vrednote in človekove pravice kot temelj za zagovorništvo.
Udeleženci se seznanijo s temeljnimi vrednotami EU (človeško dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, vladavina prava in človekove pravice) ter razmišljajo o njihovem pomenu v lastnem življenju.
 - Delavnica 2: Praktične tehnike zagovorništva.
Udeleženci se učijo, kako prepoznati problem, komu ga nasloviti in kako oblikovati predlog rešitve z uporabo konkretnih orodij zagovorništva (pisanje dopisov, sestanki z oblastmi, državljanske pobude, medijska prepoznavnost).
 - Delavnica 3: Načrtovanje zagovorniške akcije.
Udeleženci pridobijo znanja in veščine, potrebne za načrtovanje lastne mini zagovorniške akcije – od postavitve SMART ciljev, določanja ciljne publike in ključnih sporočil do izbire komunikacijskih kanalov.
-

Zakaj je to usposabljanje pomembno?

S sodelovanjem na delavnicah osebe z invalidnostjo krepijo:

- samozavest in občutek nadzora nad lastnim življenjem
- veščine komunikacije in javnega nastopanja
- kompetence za aktivno sodelovanje v skupnosti
- sposobnost zagovarjati lastne in tuje pravice

Priročnik je zasnovan tako, da trenerjem ponudi:

- podrobna navodila za izvedbo delavnic, z jasno opredeljenimi cilji in trajanjem
- priloge in materiale, pripravljene za uporabo (kartice, delovne liste, primere scenarijev)
- nasvete in predloge za facilitacijo skupinskega dela in diskusij

**Sufinancira
Evropska unija**

Financirano s sredstvi Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so stališča in mnenja avtorja ter se ni nujno ujemajo s stališči in mnenji Evropske unije ali Evropske izvršne agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA ne moreta biti odgovorni zanje.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Program Impact4Values sofinancira Urad za društva Vlade Republike Hrvaške. Stališča, izražena v tem gradivu, so izključna odgovornost Fundacije Slagalica in Fundacije SOLIDARNA ter ne odražajo stališč Urada za društva Vlade Republike Hrvaške.

Delavnica 1: Uvod v evropske vrednote in človekove pravice kot temelj za zagovorništvo

Trajanje: 2 uri

Cilj: Udeleženci bodo spoznali temeljne vrednote EU (človeško dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, vladavina prava, človekove pravice) in razumeli njihov pomen v kontekstu življenja oseb z invalidnostjo.

Materiali: Kartice evropskih vrednot, žogica, listi za plakat (flip chart), svinčniki

Tijek rada:

1. Uvod in motivacija (15 min)

- Voditelj pozdravi udeležence in razloži cilj delavnice.

- Ledolomilec: »Meni pomembna vrednota«

Navodilo za izvedbo aktivnosti: vsak udeleženec navede eno vrednoto, ki mu je pomembna v življenju. Opomba: da bi bila aktivnost bolj dinamična, lahko vi kot voditelj/ica najprej navedete vrednoto, ki je vam pomembna. Nato prosite enega člana skupine, da pove svojo vrednoto. Ta član po tem določi, koga iz skupine bi želel slišati naslednjega. Če so udeleženci sposobni loviti žogico, se lahko uporabi tudi žogica, kar bo dejavnost naredilo bolj živahno.

Vprašanja za razpravo:

- Na kakšen način lahko ta tvoja vrednota pomaga pri zagovorništvu in uveljavljanju tvojih pravic kot študenta z invalidnostjo?

2. Osrednja aktivnost

- Vaja v majhnih skupinah »Vrednote v praksi« (30 min) (Priloga 1): Na tla položite kartice z vrednotami EU. Vsak udeleženec navede primer iz svojega življenja, kjer se vrednota spoštuje ali krši. Voditelj zapisuje odgovore na tablo (flipchart).
- Nato udeležence razdelimo v skupine. Vsaka skupina dobi navodilo: »Vsak udeleženec prebere kartico, drugi poda primer iz svojega življenja. Na koncu te vaje se dogovorijo in oblikujejo prizor ali risbo, ki prikazuje eno vrednoto.«
- Razprava (45 min): Povežite izkušnje udeležencev z mednarodnimi dokumenti (npr. Konvencija ZN o pravicah invalidov – UN CRPD, Evropska listina). Voditelj postavi vprašanja:

»Kako se počutite, ko je pravica spoštovana?«

»Kaj pomeni, ko ni spoštovana?«

Teoretski okvir (15 min)

- Kaj je zagovorništvo? (osebno vs. sistemsko zagovorništvo)
- Primeri zagovorništva v vsakdanjem življenju in izobraževanju.
- Vloga samozagovorništva za osebe z invalidnostjo (Priloga 2).

3. Zaključek delavnice

- Vaja: »Znani zagovorniki z invalidnostjo« (Priloga 3): Na koncu delavnice udeležencem preberite zgodbe o znanih zagovornikih z invalidnostjo.R
- Rasprava i refleksija (10 min): Koji su izazovi u zagovaranju?., Što su naučili iz tuđih iskustava?

»Kateri so izzivi pri zagovorništvu?«

»Kaj ste se naučili iz tujih izkušenj?«

Priloga: 1. „Vrednote v praksi“

Kartice z vrednotami EU

1. Človeško dostojanstvo

Kaj pomeni? Vsaka oseba je dragocena in si zasluži spoštovanje, ne glede na razlike.

Vprašanje za pogovor: Kdaj si se počutil/a spoštovanega in sprejetega

2. Svoboda

Kaj pomeni? Vsaka oseba ima pravico sprejemati odločitve o svojem življenju – kje bo živela, kaj bo delala, kaj bo govorila.

Vprašanje za pogovor: Kaj zate pomeni občutek svobode?

3. Demokracija

Kaj pomeni? Ljudje sodelujejo pri sprejemanju odločitev preko glasovanja in sodelovanja v skupnosti.

Vprašanje za pogovor: Kako ti rad/a sodeluješ pri odločitvah v svoji skupnosti ali družini?

4. Enakost

Kaj pomeni? Vsi ljudje imajo enake pravice in priložnosti, ne glede na spol, invalidnost, barvo kože, vero ali mnenje.

Vprašanje za pogovor: Kdaj si začutil/a, da imaš enake možnosti kot drugi?

5. Vladavina prava

Kaj pomeni? Zakoni veljajo enako za vse in varujejo ljudi pred krivico.
Vprašanje za pogovor: Ali si kdaj začutil/a, da te pravila varujejo?

6. Človekove pravice

Kaj pomeni? Vsaka oseba ima osnovne pravice – pravico do življenja, izobraževanja, svobode mišljenja, dela in varnosti.
Vprašanje za pogovor: Katera je tvoja najpomembnejša pravica, za katero želiš, da bi jo vsi spoštovali?

Priloga 2.

Teoretski okvir - Zagovorništvo (15 min)

1. Kaj je zagovorništvo?

- Definicija:
- Zagovorništvo pomeni aktivno zavzemanje za svoje pravice in interese ter delovanje za spremembo pravil, zakonov ali stališč v družbi.
- Dve ravni zagovorništva:
- Osebno zagovorništvo – ko posameznik brani svoje pravice v konkretnih situacijah.
- Primer: prošnja za prilagoditev izpita zaradi invalidnosti.
- Sistemsko zagovorništvo – ko se deluje do institucij ali odločevalcev za spremembe, ki koristijo večji skupini ljudi.
- Primer: kampanja za uvedbo dostopnega javnega prevoza.

2. Primeri zagovorništva v vsakdanjem življenju in izobraževanju

- V vsakdanjem življenju:
 - prošnja za dostopen vhod v stavbo
 - uporaba uradnih pritožb, kadar storitev ni prilagojena
 - nagovor mestnih oblasti za postavitve rampe
- V izobraževanju:
 - zahteva po prilagojenih učnih materialih
 - sodelovanje v dijaških/študentskih svetih za izboljšanje pogojev
 - organizacija delavnic o pravicah oseb z invalidnostjo

3. Vloga samozagovorništva za osebe z invalidnostjo

Kaj je samozagovorništvo?

Ko oseba z invalidnostjo sama izraža svoje mnenje, potrebe in želje, brez da drugi govorijo namesto nje.

● Zakaj je pomembno?

- krepi samozavest in občutek nadzora nad lastnim življenjem
- omogoča aktivno sodelovanje pri sprejemanju odločitev
- spreminja stališča družbe – kaže, da so osebe z invalidnostjo lahko glasne, vidne in aktivne

● Primeri samozagovorništva:

- študent prosi za asistenta ali podaljšan čas pri izpitu
- delavec zahteva razumne prilagoditve na delovnem mestu
- sodelovanje v društvih in javnih razprava

Priloga 3: »Znani zagovorniki z invalidnostjo«

1. Stephen Hawking – fizik

Imel je bolezen motoričnega nevrona (ALS). Kljub hudi invalidnosti je nadaljeval z delom in postal eden najznamenitejših znanstvenikov na svetu. Zavzemal se je za pravico oseb z invalidnostjo do izobraževanja in dostopa do znanosti. Sporočilo: Invalidnost ne zmanjšuje vrednosti znanja in prispevka družbi.

2. Helen Keller – pisateljica in aktivistka

Bila je gluha in slepa. Naučila se je komunicirati in postala glasna zagovornica pravic oseb z invalidnostjo. Borila se je tudi za pravice žensk ter za socialno pravičnost. Sporočilo: Samozagovorništvo lahko navdihne druge in sproži družbene spremembe.

3. Franklin D. Roosevelt – ameriški predsednik

Bil je paraliziran zaradi otroške paralize. Vodil je ZDA skozi Veliko depresijo in Drugo svetovno vojno. Čeprav so mnogi dvomili o njegovih sposobnostih, je dokazal, da invalidnost ne pomeni nesposobnosti za vodenje. Sporočilo: Osebe z invalidnostjo so lahko voditelji in sprejemajo pomembne odločitve.

4. Marlee Matlin – igralka

Gluha od otroštva. Prejela je nagrado Oscar in svojo priljubljenost uporablja za zagovorništvo pravic gluhih in dostopnosti. Sporočilo: Uspeh in vidnost sta lahko močno orodje za spodbujanje enakosti.

● Vprašanja za pogovor

- Kaj vas je v teh zgodbah najbolj navdihnilo?
- Ali vidite podobnosti med temi osebami in lastnimi izkušnjami?
- Kako smo lahko mi, v vsakdanjem življenju, zagovorniki svojih pravic?

Delavnica 2: Praktične tehnike zagovorništva

Cilj: Udeleženci se naučijo konkretnih metod, kako oblikovati probleme in predlagati rešitve v lokalni skupnosti.

Trajanje: 2 uri

Materiali za delavnico: Delovni list »Od problema do rešitve« (tabela s 3 polji). Primeri scenarijev za simulacijo srečanja, plakat/PowerPoint z osnovnimi orodji zagovorništva.

Potek dela:

1. Uvod (10 min)

Vloga voditelja:

- Na kratko ponoviti, kaj je zagovorništvo.
- Poudariti razliko med osebnim in sistemskim zagovorništvom.
- Razložiti, da je namen delavnice vaditi praktična orodja.
- Predlagan stavek za voditelja:
- »Zagovorništvo pomeni, da jasno izrazimo problem, se pogovarjamo s tistimi, ki odločajo, in iščemo rešitve. Danes se bomo učili, kako to početi na organiziran in učinkovit način.«

2. Osrednji del delavnice

- Vaja: »Od problema do rešitve« (40 min)
- Razdeliti udeležence v skupine po 2–3 osebe.
- Razdeliti delovne liste (Priloga 1) (tabela s 3 vprašanji: Opis problema – Kdo je odgovoren – Katere so možne rešitve).
- Vsaka skupina izbere ali dobi en problem (Priloga 2) (npr. nedostopen javni prevoz, pomanjkanje asistence v šolah, neprilagojeni javni prostori).

Povejte skupini:

- Opišite problem s svojimi besedami.
- Zapišite, kdo je odgovoren (občina, šola, ministrstvo, delodajalec).
- Predlagajte vsaj eno rešitev.
- Nasvet za voditelja: Spodbudite udeležence, naj razmišljajo realno in ustvarjalno – ena rešitev je lahko hitro izvedljiva, druga dolgoročna.

Predstavitev skupin (20 min)

- Vsaka skupina na kratko (3–4 min) predstavi svoj problem in predlog rešitve.
- Po vsaki predstavitvi lahko ostali udeleženci postavijo kratko vprašanje ali dodajo predlog.
- Naloga voditelja: Povezati vse probleme s pojmom »na koga se obrniti in po kateri poti«.

Mini predavanje – Orodja zagovorništva (20 min):

- Voditelj poda kratko razlago (s tablo ali plakatom):
- Osnovna orodja zagovorništva:
- Pisni dopisi in peticije – formalen način izražanja problema.
- Sestanki s predstavniki oblasti – neposredna komunikacija, pomembno je pripraviti jasne argumente.
- Medijska prepoznavnost – pisanje člankov, zgodb v lokalnih medijih, družbena omrežja.
- Državlanske pobude – skupne akcije, zbiranje podpore skupnosti.
- Poudarek: »Zagovorništvo ni samo kritika, temveč tudi predlaganje rešitev.«

Vaja: »Simulacija srečanja« (30 min)

- Skupino razdelite na dve vlogi:
- Zagovorniki – predstavijo problem in predlog rešitve (npr. želijo rampo na avtobusni postaji).
- Predstavniki lokalnih oblasti – poslušajo in postavljajo vprašanja (npr. »To je predrago« ali »Imamo druge prioritete«).

Scenarij, ki ga poda voditelj (primer):

- Problem: Avtobusna postaja ni dostopna osebam na invalidskih vozičkih.
- Rešitev: Postavitev rampe in zvočne signalizacije.
- Naloga zagovornikov: Jasno, kratko in prepričljivo predstaviti problem in rešitev.
- Naloga oblasti: Postavljati vprašanja, zahtevati pojasnila, včasih biti »skeptični«.
- Vloga voditelja: Vodi simulacijo, pazi na čas (10 min igra + 5 min povratne informacije). Po simulaciji vpraša:
 - »Kaj vam je bilo lahko?«
 - »Kaj je bilo težko?«
 - »Kaj bi naredili drugače?«

6. Zaključek (10 min)

- Poudariti, da je zagovorništvo proces, ne enkratno dejanje.
- Izpostaviti pomen timskega dela in vztrajnosti.
- Opogumiti udeležence, naj začnejo z majhnimi koraki v svoji skupnosti.
- Predlagano zaključeno sporočilo:

»Vaš glas ima moč. Ko ga združite z drugimi in jasno pokažete rešitev – lahko spremenite pravila in resničnost, v kateri živimo.«

Priloga 1: Delovni list: Od problema do rešitve

Navodila: V timu opišite en problem oseb z invalidnostjo, določite, kdo je odgovoren, in predlagajte možne rešitve.

Delovni list 1

Opis problema Kdo je odgovoren? Možne rešitve

Priloga 1 – teoretična predstavitev: Kako načrtovati zagovorniško akcijo?

Načrtovanje

zagovorniške akcije pomeni oblikovati jasen cilj, izbrati, na koga se bomo obrnili, kaj želimo

sporočiti in kako bomo to sporočilo prenesli.

1. Postavljanje ciljev (SMART) Cilj mora biti jasen in dosegljiv. Uporabljamo model **SMART:**

S ➔ Specifičen: Kaj točno želimo spremeniti?

M ➔ Merljiv: Kako vemo, da smo uspeli?

A ➔ Dosegljiv (Achievable): Ali je to realno v naših pogojih?

R ➔ Relevanten: Zakaj je to pomembno za osebe z invalidnostjo?

T ➔ Časovno opredeljen: Do kdaj želimo spremembo?

Primer: »Do konca tega leta namestiti klančino na vhodu v knjižnico fakultete.«

2. Kdo je ciljno občinstvo? Ciljno občinstvo so tisti, ki sprejemajo odločitve ali lahko vplivajo nanje.

Primarno občinstvo – neposredno odloča (npr. ravnatelj šole, mestni svet, ministrstvo).

Sekundarno občinstvo – lahko podpre in izvaja pritisk (npr. študenti, društva, mediji, prebivalci).

Vprašamo se: »Kdo nam mora reči DA, da bomo uspeli?«

3. Katera sporočila želimo prenesti? Sporočila morajo biti kratka, jasna in prepričljiva.

Dobro sporočilo običajno vsebuje:

Problem – v čem je ovira?

Zakaj zdaj – zakaj je to nujno in pomembno?

Rešitev – kaj konkretno predlagamo?

Poziv k dejanju – kaj želimo, da ciljno občinstvo stori?

Primer sporočila: »Študenti z invalidnostjo ne morejo vstopiti v knjižnico.

Zahtevamo, da se do decembra vgradi klančina, da bodo vsi imeli enake pravice do izobraževanja.«

4. Katere kanale uporabiti? Kanali so načini, kako sporočilo prenesemo.

Uradni kanali: dopisi, uradni e-poštni naslovi, sestanki s predstavniki oblasti.

Javni kanali: družbena omrežja, lokalni mediji, javne kampanje.

Interni kanali: študentski svet, sveti, partnerska društva.

Pomembno: Ne uporabljamo preveč kanalov hkrati, temveč izberemo tiste, ki bodo najbolj učinkovito dosegli ciljno občinstvo.

Zaključek Načrtovanje zagovorniške akcije zahteva jasen cilj, pravega naslovnika, močno sporočilo in preiščljeno izbrane kanale. Ko vse to združimo, imamo več možnosti, da bo naš glas vzet resno in da bo do spremembe resnično prišlo.

Priloga 2: Opis problema:

Navodila za voditelja: Razdelite vloge: del udeležencev so zagovorniki, del predstavniki oblasti. Naloga zagovornikov je jasno predstaviti problem in predlog rešitve, oblasti pa postavljajo vprašanja in zahtevajo pojasnila.

Scenarij 1: Dostopen javni prevoz

- Problem: Mestni avtobusi nimajo ramp za invalidske vozičke.
- Rešitev: Nakup vsaj 2 novih avtobusov z rampo in uvedba zvočnih napovedi postajališč.
- Vprašanja oblasti: »To je predrago, kako bomo to financirali?«; »Ali je to dovolj za vse uporabnike?«

Scenarij 2: Dostop do šole

- Problem: Šola nima dvigala, učenci z invalidnostjo ne morejo na zgornje nadstropje.
- Rešitev: Vgradnja dvigala ali preureditev učilnic v pritličju.
- Vprašanja oblasti: »Gradnja dvigala traja predolgo.«; »Ali lahko začasno rešimo problem?«

Scenarij 3: Asistenca pri pouku

- Problem: Primanjkuje asistentov za učence s posebnimi potrebami.
- Rešitev: Zaposlitev dodatnih asistentov, zagotovitev ustreznega usposabljanja.
- Vprašanja oblasti: »Nimamo dovolj kandidatov.«; »Kdo bo to financiral?«

Scenarij 4: Dostopnost kulturnih dogodkov

- Problem: Gledališče nima dostopa za vozičke niti podnapisov za gluhe osebe.
 - Rešitev: Vgradnja rampe in uvedba podnapisov ali tolmača za znakovni jezik.
 - Vprašanja oblasti: »Obiskovalcev z invalidnostjo je malo – se to splača?«
-

Delavnica 3: Načrtovanje zagovorniške akcije

1. Uvod:

- Kot uvod v to temo si s udeleženci oglejte video: CRIP CAMP: A DISABILITY REVOLUT
https://www.youtube.com/watch?v=OFS8SpwioZ4&ab_channel=Netflix
- Po ogledu sprožite razpravo: Kako vam je bil film všeč? Kaj je na vas naredilo največji vtis? Po vašem mnenju – v kolikšni meri ste sami zmožni sprožiti takšne aktivnosti?

2. Osrednji del delavnice:

- Teoretična predstavitev: Kako se načrtuje zagovorniška akcija? (priloga 1)
V predstavitvi pojasnite: Postavljanje ciljev (SMART), Kdo je ciljna publika?, Katerega sporočila želimo prenesti?, Katere kanale uporabiti?
- Skupinsko delo: Naša mini zagovorniška akcija (35 min)
Navodila: Študenti se razdelijo v manjše skupine (3–4 člani).
Vsaka skupina izbere temo (npr. dostopnost kampusa, digitalna dostopnost, podpora pri pouku ...).
Izdelajo kratek akcijski načrt (cilj, koraki, kdo je odgovoren, komu se obračamo, pričakovani rezultat).
Po možnosti pripravijo slogan, plakat ali kratko sporočilo za družbena omrežja

3. Zaključek delavnice (10 min):

- Vsaka skupina na kratko predstavi svoj načrt.
- Skupinska refleksija: Kaj smo se naučili in kaj lahko uporabimo takoj?